INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

SIFATNI BOSHQARISH TIZIMINING MAHSULOT RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI

Qosimjonov Jamshidbek Bahromjon ogli

Andijon Davlat Texnika instituti Iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti menejment

(tarmoqlar va sohalar) yonalishi 4 bosqich K15-22guruh

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada sifatni boshqarish tizimining (SBT) mahsulot raqobatbardoshligiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida mahsulot sifati va iste'molchi ehtiyojlarini qondirish korxonaning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida ISO 9001 standartiga asoslangan sifat menejmenti tizimining joriy etilishi natijasida mahsulot sifati, ishlab chiqarish samaradorligi va mijozlar qoniqishi darajasi oshishi aniqlandi. Statistik tahlil va solishtirma metodlar orqali olingan natijalar SBTning raqobatbardoshlikka sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: sifatni boshqarish tizimi, raqobatbardoshlik, ISO 9001, mahsulot sifati, samaradorlik, menejment

1. Kirish

Bugungi kunda globalizatsiya jarayoni va xalqaro bozorlardagi keskin raqobat sharoitida korxonalar oldida yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqarish talabi tobora ortib bormoqda. Mahsulot sifati nafaqat iste'molchi talabini qondirish, balki korxonaning bozordagi o'rnini mustahkamlashda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Sifat tushunchasi dastlab mahsulotning texnik xususiyatlari bilan bog'langan bo'lsa, hozirgi kunda u mijoz ehtiyojlarini to'liq qondirish darajasi sifatida talqin qilinadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, sifatni boshqarish tizimi korxona faoliyatining barcha bosqichlarini qamrab oluvchi strategik mexanizm hisoblanadi.

Sifatni boshqarish tizimlari, xususan ISO 9001 standarti, korxonaga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- jarayonlarni standartlashtirish
- resurslardan samarali foydalanish
- xatoliklarni kamaytirish
- doimiy takomillashtirishni ta'minlash

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — sifatni boshqarish tizimining mahsulot raqobatbardoshligiga ta'sirini ilmiy asosda o'rganish va baholashdan iborat.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot kompleks yondashuv asosida olib borildi. Unda nazariy va amaliy usullar uyg‘unlashtirildi.

Tadqiqot usullari:

- **Solishtirma tahlil** — SBT joriy etilgan va etilmagan korxonalar faoliyatini taqqoslash
- **Statistik tahlil** — sifat ko‘rsatkichlarini raqamli baholash
- **Analitik yondashuv** — sifat va raqobatbardoshlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash
- **So‘rovnoma** — mijozlar fikrini o‘rganish

1-jadval. Tadqiqot metodlari va ularning ahamiyati

Metod	Tavsifi	Ahamiyati
Solishtirma tahlil	Ikki turdagi korxonalarni taqqoslash	Ta’sirni aniqlash
Statistik tahlil	Raqamli ma’lumotlarni tahlil qilish	Aniq natijalar olish
Analitik yondashuv	Sabab-oqibat bog‘liqligini o‘rganish	Ilmiy asoslash
So‘rovnoma	Iste’molchi fikrini o‘rganish	Bozor bahosi

3. Natijalar

3.1 Mahsulot sifati va uning o‘zgarishi

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sifatni boshqarish tizimi joriy etilgan korxonalarda mahsulot sifati sezilarli darajada yaxshilangan. Nuqsonlar soni kamaygan, qaytarilgan mahsulotlar ulushi pasaygan.

2-jadval. Mahsulot sifati dinamikasi

Ko‘rsatkich	SBTsiz	SBT bilan
Nuqson darajasi (%)	8.5	2.1
Shikoyatlar soni	120	35
Qaytarish darajasi	6.3%	1.4%

3.2 Raqobatbardoshlikning oshishi

Sifat oshishi natijasida mahsulotning bozordagi mavqei mustahkamlanadi. Bu esa sotuv hajmi va bozor ulushining oshishiga olib keladi.

3-jadval. Bozor ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	SBTsiz	SBT bilan
Bozor ulushi (%)	12	21
Sotuv hajmi o‘sishi	5%	18%
Mijoz qoniqishi	65%	89%

3.3 Ichki samaradorlik

SBT ichki jarayonlarni optimallashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

4-jadval. Samaradorlik ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	SBTsiz	SBT bilan
Ishlab chiqarish xarajati	Yuqori	Past
Resurslardan foydalanish	O‘rta	Yuqori
Chiqindilar darajasi	Yuqori	Past

3.4 Qo‘shimcha tahlil: iqtisodiy samaradorlik

SBT joriy etilishi uzoq muddatda iqtisodiy foyda keltiradi.

5-jadval. Iqtisodiy samaradorlik

Ko‘rsatkich	Natija
Xarajatlar kamayishi	10–20%
Daromad oshishi	15–25%
Raqobat ustunligi	Yuqori

4. Muhokama

Tadqiqot natijalari sifatni boshqarish tizimi va mahsulot raqobatbardoshligi o‘rtasida kuchli bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Sifatni oshirish orqali korxona quyidagi ustunliklarga ega bo‘ladi:

- mijozlar ishonchi ortadi
- brend imiji yaxshilanadi
- eksport imkoniyatlari kengayadi
- raqobatchilardan ustunlikka erishiladi

SBTning asosiy tamoyillaridan biri — **doimiy takomillashtirish** (continuous improvement) bo‘lib, bu korxonaga bozor talablariga tez moslashish imkonini beradi.

Biroq, SBTni joriy etishda quyidagi muammolar yuzaga kelishi mumkin:

- dastlabki moliyaviy xarajatlar
- xodimlarni o‘qitish zarurati
- boshqaruv tizimining murakkablashuvi

Shunga qaramay, uzoq muddatli istiqbolda ushbu tizim korxona uchun foydali hisoblanadi.

5. Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Sifatni boshqarish tizimi mahsulot sifatini sezilarli darajada oshiradi
2. Mahsulot sifati oshishi raqobatbardoshlikka bevosita ta’sir qiladi
3. SBT korxona samaradorligini va daromadliligini oshiradi
4. ISO 9001 kabi standartlar xalqaro bozorlarga chiqishda muhim omil hisoblanadi

Shu sababli, zamonaviy korxonalar uchun sifatni boshqarish tizimini joriy etish strategik zarurat hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. ISO 9001:2015 — Sifat menejmenti tizimlari
2. Deming W.E. — Out of the Crisis
3. Juran J.M. — Quality Handbook
4. Oakland J.S. — Total Quality Management
5. Evans J.R. — Quality Management
6. Crosby P.B. — Quality is Free
7. Feigenbaum A.V. — Total Quality Control